

Lieflijke Biedermeier klanken uit Wiuwert: vader en zoon Radersma, orgelbouwers te Wiuwert 1813-1851

door Jeanine Otten (9 januari 2011)

In de eerste helft van de negentiende eeuw woonden in Wiuwert twee orgelbouwers: Jan Reinders Radersma en zijn zoon Pieter Jans Radersma. Zij waren werkzaam in Friesland. Ook in de huidige gemeente Littenseradiel, met name in Mantgum en Wommels, zijn hun orgels te bewonderen. Kenners karakteriseren de kenmerkende klank van de Radersma-orgels als passend in de Biedermeier stroming: lieflijk en elegant. Aanhakend bij de huidige revival van interesse voor Neoclassicisme en Biedermeier (bijvoorbeeld de tentoonstelling *Neoclassicisme en Biedermeier uit de Collecties van de Vorst van Liechtenstein* in Museum de Fundatie te Zwolle van 19 december 2010 t/m 8 mei 2011) is het aardig om iets meer over deze orgelbouwers uit Wiuwert aan de weet te komen.

P.J. Radersmaorgel (1847) in de Jacobikerk te Wommels, foto F. Duursma, Dokkum

Jan Reinders Radersma

Jan Reinders Radersma werd op 4 juni 1772 geboren in Wiuwert als zoon van Reinder Franses (overleden Wiuwert 1 januari 1807, 70 jaar oud) en Akke Jans. Als 16-jarige jongen zou Jan Reinders in 1788 door orgelbouwer Rudolph Knol bij de orgelbouw in de kerk in Wiuwert zijn betrokken. Op 3 oktober 1802 trouwde hij in Britswert met Sibbeltje Pieters Stellingwerf (geboren Wiuwert). Van beroep was Jan Reinders landbouwer en orgelmaker. In 1803 woonde Jan Reinders Radersma in Easterlittens. Hier werd op 4 september 1803 Pieter, zijn eerste kind, geboren. Jan Reinders en Sibbeltje Pieters kregen na Pieter nog vier kinderen. Dezen werden allen in Wiuwert geboren: Reinder (1806), Aukje (1808), Lolke (1811) en Klaaske (1814). Jan Reinders Radersma overleed op 4 oktober 1816 te Wiuwert, slechts 44

jaar oud. Bij de inschrijving in het Overlijdensregister van de Gemeente Baarderadeel in 1816 werd “m[eeste]r orgelmaker” als beroep van Jan Reinders Radersma genoteerd.

Pieter Jans Radersma

Pieter Jans Radersma was, net als zijn vader, van beroep orgelmaker. Hij kan het vak echter niet van zijn vader hebben geleerd: hij was nog maar 10 jaar oud, toen zijn vader in 1816 overleed. Pieter Jans zelf overleed, ongehuwd, op 47-jarige leeftijd te Wiuwert op 31 maart 1851. Zijn drie jaar jongere broer Reinder Jans Radersma was timmerman en woonde eveneens te Wiuwert. Het zou kunnen dat deze Reinder Jans zijn broer de orgelbouwer behulpzaam is geweest met het vervaardigen van de verschillende orgels.

Orgels door Jan Reinders Radersma, mr orgelmaker

Er zijn niet veel orgels van vader Jan Reinders Radersma bekend. In de Noorderkerk in Drachten vergrootte hij in 1813 een zeventiende-eeuws orgel. In Mantgum bouwde hij een orgel dat op 2 juni 1813 werd ingewijd. Voor de hervormde kerk in Spannum bouwde hij in 1816 een orgel dat, na zijn overlijden in dat zelfde jaar, werd voltooid door Lambertus van Dam in 1819. Dit orgel verhuisde in 1913 naar de hervormde kerk in Mitselwier (Metslawier). Van het orgel in de hervormde kerk in Easterlittens is bekend dat Jan Reinders Radersma tussen 1813 en 1816 onderhoudswerkzaamheden verrichtte.

Orgels door Pieter Jans Radersma, mr orgelmaker

Van zoon Pieter Jans Radersma zijn meer orgels bekend: nog bestaande orgels bevinden zich in Skearnegoutum, Wier en Wommels. Tussen 1826 en 1829 onderhield Pieter Jans Radersma, net als zijn vader, het orgel in de hervormde kerk in Easterlittens en gaf hij het stembeurten. Het orgel in de Sint Martinuskerk in Wirdum werd door hem in 1840 gewijzigd. Voor de hervormde kerk in Skearnegoutum bouwde hij geheel alleen een nieuw orgel, dat op 14 november 1841 plechtig werd ingewijd. In de hervormde kerk in Wier bouwde hij een eenklaviersorgel, dat op 16 oktober 1842 plechtig werd ingewijd. Dit orgel heeft acht registers, een aanhangend pedaal en pianotred. Bij het frontontwerp volgde Pieter Jans Radersma het door Rudolph Knol in 1788 gebouwde orgel te Wiuwert. Voor de hervormde Jacobikerk in Wommels bouwde Pieter Jans een nieuw orgel dat op 15 januari 1847 werd ingewijd. Voor dit orgel gebruikte hij voor een deel zeventiende-eeuws pijpwerk uit een vorig orgel. In 1848 kreeg hij voor zijn werk van de kerkvoogden van Wommels een zilveren tabakspot. Tussen 1847 en 1849 onderhield Pieter Jans het orgel van de hervormde kerk in Nijland. In 1850 voerde hij een omvangrijke reparatie uit aan het orgel van de gereformeerde kerk in Warffum. Voor het kabinetsorgel, afkomstig van mr J. baron van Heemstra, dat in 1849 in de hervormde kerk in Hantum werd geplaatst, maakte Pieter Jans Radersma voor 246,03 gulden een nieuw front “met bijlevering van snijwerk, beelden en muziekinstrumenten en beeldwerk”. Dit orgel werd in 1876-1877 vervangen door een nieuw orgel, gebouwd door Willem Hardoff.

P.J. Radersmaorgel (1842) in de hervormde kerk in Wier

Zilveren lepels en een tabakspot

Iets over het materieel bezit van vader en zoon Radersma blijkt uit vondsten van een zekere J.D. vd Meer uit Drachten in 1983. In dat jaar was deze bezig met een onderzoek naar de twee orgelbouwers Radersma. In de Leeuwarder Courant van 11 maart 1983 stelde hij naar aanleiding van vier vondsten de volgende vragen:

1. De weduwe van Jan Reinders Radersma had in 1824 drie zilveren lepels met de volgende inscripties: a. Reinder Franses ATB; b. Jan Reinders 1775; c. PD SS (de informatie komt kennelijk uit een boedelbeschrijving). De lepels waren niet in het Fries Museum en vd Meer vroeg zich af of iemand wist waar deze lepels bewaard werden.
2. Vd Meer wist ook te vertellen dat Pieter Jans Radersma na zijn dood in 1851 een zilveren tabakspot had nagelaten. Deze was hem in 1848 door de kerkvoogden van Wommels geschonken, geleverd door H. van Assen. Vd Meer had uitgevonden dat deze tabakspot niet in het Fries Museum was en wilde graag weten of deze nog ergens bewaard was.
3. Rond 1865 bezat Lolke Jans Radersma uit Rauwerd, een zoon van Jan Reinders Radersma, een huisorgel dat gebouwd was door Jan Reinders Radersma. Vd Meer wilde graag op het spoor komen van dit orgel.
4. In de Vrije Fries 1853 staat dat in hun huis een ruitje zit met een opschrift, dat in dat huis in 1779 de laatste uit het geslacht van Anna Maria van Schurman is geweest. Vd Meer vroeg zich af of het ruitje nog bestond of dat het nog ergens werd bewaard.

Of J.D. vd Meer ooit antwoord op zijn vragen heeft gekregen en wat er van zijn onderzoek naar de orgelbouwers Radersma is geworden, is helaas niet bekend.

Literatuur: Frans Talstra, *Langs Nederlandse orgels (Groningen, Friesland, Drenthe)*, Baarn 1979.

laatste wijziging: 2011/01/15 12:00uur